

П. Г. Шушпанов,
Тернопільський національний економічний університет

ТРУДОВА МІГРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ

АНОТАЦІЯ. У статті розглянуті питання обліку та аналізу трудової міграції населення України. Визначені основних проблеми, пов'язані із вивченням трудової міграції населення України в сучасних умовах та окреслені методики її дослідження. Зокрема запропоновано структуру анкети для проведення соціологічного дослідження з питань трудової міграції населення.

КЛЮЧОВІ СЛОВА. Міграція, трудова міграція, населення, соціологічне дослідження, інтерв'ю, анкета.

Питання обліку та аналізу трудової міграції вже друге десятиріччя є дуже болючим для України. Міграція охопила всі регіони, хоча з різною інтенсивністю. Офіційна ж статистика дає дані лише вершини айсбергу обсягів міграції. В Україні вже давно на зріла гостра необхідність проведення масштабних альтернативних оцінок міграційних процесів, особливо тих, які носять трудовий характер.

В наукових публікаціях з проблем трудової міграції населення достатньо широко висвітлюються їх причини та напрямки. Проте аналіз обсягів трудової міграції зазвичай носить емпіричний характер. Науковими дослідженнями з даної проблематики займаються такі українські та зарубіжні вчені, як С.І.Пирожков, Е.М.Лібанова, О.А.Малиновська, М.Д. Романюк, О.В.Позняк, А.Г.Вишневський, Ж.А.Зайончківська та інші.

Мета статті полягає у визначенні основних проблем, пов'язаних із вивченням трудової міграції населення України в сучасних умовах та окресленні методики її дослідження.

Облік трудової міграції та подальший аналіз отриманих даних можна успішно проводити за допомогою соціологічних досліджень. Звичайно, їх дані будуть менш точними ніж дані, наприклад, митних служб, якщо би вони проводили облік зовнішніх трудових міграцій. Однак, ґрунтовний підхід до форм та методів

проведення соціологічних досліджень може дати достатньо точні результати щодо обсягів, напрямків та інших аспектів, пов'язаних із трудовою міграцією населення.

На нашу думку, серед усіх форм проведення соціологічних досліджень в даному випадку найбільш сприятливим є інтерв'ю.

При створенні блоків запитань, які включає в себе анкета для інтерв'ю необхідно звернути увагу на комплекс різноманітних аспектів, які стосуються трудової міграції населення. Перший блок запитань, на нашу думку, має вміщувати загальні твердження, які стосуються життєвих шансів та можливостей громадян, а вони в свою чергу повинні відповісти наскільки згодні чи не згодні з кожним із запропонованих суджень.

Аналіз результатів даного блоку дає можливість простежити наскільки ті чи інші відповіді з даних запитань впливають на здатність людей здійснювати трудові переміщення за кордон.

Наступний блок формують запитання щодо:

- соціальної стратифікації громадян;
- чинників, які найбільше визначають належність людини до того чи іншого соціального класу/верстви;
- можливості обирати країну для постійного місця проживання, та з яких міркувань людина робить цей вибір;
- можливості обрати країну для тимчасової роботи, та чому людина обирає певну країну;
- планування респондентами виїзд за кордон у найближчий рік;
- пряму міграції, тобто в яку країну планують виїхати, з якою метою, та які проблеми намагаються вирішити, виїжджаючи на тимчасову роботу за кордон;
- щодо джерел отримання інформації про можливість працевлаштування; чинників які б могли утримати громадян від роботи за кордоном;
- мотивів, що спонукають виїжджати за кордон на постійне місце проживання.

Даний перелік запитань дає узагальнюючі знання про мотиваційні характеристики осіб щодо виїзду за кордон як на постійне місце проживання, так і з метою тимчасового працевлаштування.

В третьому блоці запитання стосуються безпосередньо тих осіб, що мають певний досвід тимчасової роботи за кордоном, та

включають запитання, які мають на меті вивчити соціальний статус мігрантів, причини та напрямки міграційних потоків:

- ✓ місце перебування;
- ✓ термін перебування;
- ✓ кількість здійснених поїздок;
- ✓ вид діяльності за кордоном;
- ✓ кількість змін місця роботи;
- ✓ місце праці до виїзду за кордон;
- ✓ статус зайнятості до виїзду за кордон;
- ✓ форма власності підприємства/організації, в якій працював мігрант;
- ✓ причини незайнятості для тих, хто не працював до виїзду (учень, студент, інвалід, пенсіонер, домогосподарка, декретна відпустка, безробітний тощо).

Одержані дані, які стосуються питань тимчасової роботи за кордоном, зможуть дати відповідь на рахунок того, хто частіше виїжджає за кордон, яким шляхом перетинають кордон, в яку країну частіше здійснюють трудові переміщення та в яких сферах економічної діяльності задіяні за кордоном.

Наступні запитання характеризують становище трудових мігрантів за кордоном. Відповідаючи на них, респонденти повинні зазначити рівень особистого задоволення різноманітними аспектами свого життя за кордоном.

Після цього йде перелік запитань соціального спрямування, які дозволяють визначити рівень впливу трудових поїздок за кордон — стан здоров'я; стосунки в сім'ї; очікування сподівань, а також щодо вирішення проблем, під час трудової діяльності тощо.

Завершує анкету демографічний блок запитань, який включає відомості щодо віку, статі, рівня освіти, місця роботи, статусу зайнятості на роботі, сфери діяльності, рівня задоволення умовами праці, національності, сімейного стану, кількості дітей віком до 16 років, кількості осіб, що проживають разом та ведуть спільне господарство, рівня матеріального стану сім'ї тощо. У цілому, анкета налічує 92 запитання, які дають змогу отримати дані не лише про трудових мігрантів, а виявити ті економічні, соціальні, політичні та інші чинники, які спонукають наших співвітчизників виїжджати на тимчасову роботу за кордон.

На основі проведеного соціологічного дослідження планується отримати дані про інтенсивність трудових міграцій в

області, особливості переміщень міського та сільського населення, інформацію щодо організації поїздок, напрямки трудових поїздок, характер та умови праці громадян області за кордоном, соціально-демографічні характеристики учасників трудових поїздок за кордон тощо. За умови репрезентативності, яка теоретично забезпечується обсягом вибіркової сукупності, підсумки обробки бази даних обстеження дозволять оцінити реальні масштаби трудової міграції населення в області. Все це в сукупності дозволяє сформулювати надійну інформаційну базу, необхідну для прийняття важливих та ефективних рішень щодо регулювання трудової міграції населення.

Література

1. Зовнішні трудові міграції населення України / За ред. Е. М. Лібанової, О. В. Позняка. — К.: РВПС України НАН України, 2002. — С. 82.
2. Пирожков С.И., Малиновская Е.А, Хомра А.У. Внешние трудовые миграции в Украине: социально — экономический аспект: Монография — К.: НИМПМБ, 2003. — 134 с.
3. Прибиткова І. М. Трудові мігранти у соціальній ієрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. — 2003. — №1.— С. 112.

Стаття надійшла до редакції 27.03.2007

УДК 331.101

О. В. Юрченко, аспірант,
Київський національний університет ім. Т. Шевченка

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙ У ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА

АНОТАЦІЯ. Визначено сутність та головні особливості інвестицій у розвиток персоналу підприємства. Розглянуто концепцію людського капіталу як сучасне бачення розвитку персоналу підприємства. Пред-